

Politikai, ismeretterjesztő és szépirodalmi képes hetilap.

Megjelen minden vasárnap.

Felelős szerkesztő:
BALÁZS SÁNDOR.

ELŐFIZETÉSI DÍJ:
egész évre 12 frt, — fél évre 6 frt, — negyedévre 3 frt, — egy óra 1 frt 10 kr.
Szerkesztő- és kiadó-hivatal: Pest, Dorottya-utca 11. szám.

Kiadó és laptulajdonos:
DEUTSCH TESTVÉREK.

GRÓF KÁROLYI A. PALOTÁJA
a nemzeti muzeum mögött.

Rajz. Haske.

Képmagyarazatok.

Gróf Károlyi A. palotája.

(Képpel.)

A Károlyi palota Ybl Miklós nevezetes építész terve szerint készült, s majdnem általában terménykő építés. A tető párkánya a és karzat gazdagon van felszerelve s főlk gyermekszobrokkal földszitve, míg a középső épületben a Károlyiak roppant cimere, két nő alaktól körülvéve, díszelg. A kastély előtt nagy veranda áll elő, melyen át a fölmenet vörös márványból készült, míg fönn kolossalis ablakajtóból a kilátás az egész Muzeum kertjére vezet. A palota belsőjében nagyszerű téli kert van. A mi különben más épületnél az udvart képezi, az itt a földszint és elsőemeletet teszi pompás ivetű boltozatokkal ékesítve, hol a tetőből meglehetősen magasságu négyyszög üveg kup emelkedik. Az épület homlokzatán van a nagy terem — több kisebb terem, melyek a szellemdus Schröfl szobrász kezeiből került művekkel díszelgnek, valamint a többi lakosztályok hazai festésűnk Heinrichek Ede al fresco festményeivel büszkélkednek, melyeket ennek hírneves ecsete részint a mythos részint hazai történelmünk teréről eszményített, s oly tökélyvel hogy a honi építész terén nincs második hely, hol ily munkával találkozánk. Méltán megérdemlik a művészek és műkéművesek hogy gyönyörű munkálataik érdemében megneveztesse. Az építést Wechselmann J. vezette, míg a művészi tökélyvel faragott márvány lépcsőzetet Kehlbauer József kőfaragómester készíté. A mesterileg épült tetőzet Neuschloss Károly ácsműhelyéből került ki. Még most építik a kertfalkerítést kockakövből, mely a palota mögötti parkot egy szökőkút s regényes emelvényekkel ellátott vas kapu által elfogja zárni.

T. Loty, Károly

Gyorsírás.

(Képpel.)

Hogy azt, amit valaki beszél, a kiejtett szó gyorsaságával ép oly hiánytalanul le tudjuk írni; valóban a művészeti észleletek legmeglepőbb részét teszi. Főleg a parlamentarizmus világban most, midőn az országgyűlési tanácskozmányok adatait az ezekben résztenvevő közönség az elhangzott előadás után, majdnem ugyanazon perczen és teljes terjedelemben megtudja, olvassa — oly körülmény, melynek előidéző mivoltáról, a gyorsírásról tájékozó magyarazatot adni nem lesz fölösleges dolog.

A beszéd és az írás a művelődés alapja, amit a beszéd megkezd, azt az írás befejezi, miután kimerítő érvei által az emberiség erkölcsi és művelődési érettségének szilárd alapját megvetette. Amint az élet igények a beszéd mellé az írást megkívánták, s amint a betűírásához a magasabb műveltségi fok, terjedelmesebb szellemi fejlődés s a tágasabb közlekedés fokozatos lépcsőzet gyanánt szolgáltak: úgy jelenleg is, ha az előjelek nem csalnak, az írás egy új korszakának küszöbén állunk. Korszakunk az írás természetszerűen átváltoztatását kívánja, mi által képesek legyünk a kimondott szavakkal elhangzott gondolatokat állandósítani. E czélt egyedül a gyorsírás által érhetjük el, azon művészet által t. i. mely a gondolatot, érzelmeket és szavakat ugyanazon időben, melyben születnek, az írás által életvalóságra emeli. És miután a gyorsírás ezen igényeknek tökéletesen megfelel, a szellemi öntudatosság is kapcsolatban áll vele, mint egy újabb fölhalált írásmódban, hasonlólag amint azt az arabs számjegy írásnál, s az olasz hangjegyeknél a zenészet számára alkotva feltaláljuk. Míg más írások a véletlennek alá vannak vetve, mondja találólag Rosenkranz bölcshész — azalatt a gyorsírás észszerű, s így az írásnak utolsó, de legbecsesebb modora. A gyorsírásnál megfelelően czélszerű írást képzelhetni sem lehet; tökéletesíteni ugyan lehet azt, de egy újabb modor által pótolni soha.

A gyorsírás eredete a legrégebb korba vezet vissza, és azt találjuk, hogy minden egyes néptörzs, mielőtt szellemi és politikai fejlődésének bizonyos fokát elérte, azon iparkodott, hogy ez írásmódot eszményét megközelítse. Tudományilag kimivelt alapját legelőször is a rómaiaknál érte el. Cicero idejében s ennek tetteleg közbenjárására a még az ideig tökéletlen Tachygraphia annak hírneves szabadosa Tiro által mindinkább kimiveltetett s „tirói jegyek“ nevezete alatt az iskolákban tanították s az egész birodalomban terjesztették. E mód, a római tanácsban tartatott beszédek, valamint más nyilvános tanácskozmányok s törvénykezési határozatok gyorsleírására használtatott. E gyorsírásnál leginkább többen működtek bizonyos számú szavak utánírásában, mit viaszokkal bevont fatáblácskákra érez vagy csont írlakkal följegyeztek. Amidőn a római biro-

dalom megsemmisült, s vele a művészetek gyakorlata is, úgy szinte a gyorsírás alkalmazása is napról napra jobban elhanyagoltatott, sőt a 9-ik századtól kezdve egész feledésbe ment át, s annak csak maradványai voltak föltalálhatók, részint mint titkos — részint mint régiségügyi iratok, valamint az a vegyészettől a régiebb rendelvény szeleteken még most is feltalálható.

Mihelyt a művészet s a tudományok ujra virágzásnak indultak a german nép létkorszaka alatt, s főleg föltétlen szükségessége miatt a nagyobb tanácskozmányokban, oly nemzeteknél, hol képviselői alkotmányos rendszer uralkodott, a gyorsírás ismét fölmerült, de ujjaszületve írás modora és rövidítési alkalmazása egész új alakban tűnt föl. A művészetnek e terén a legvirágzóbb eredmény a 17 és 18 századra esik, különösen Angolország Észak-Amerika, Svéd és Norvég országokban, később azonban Franciaországban is. Németországban a gyorsírás csak a múlt század végén jött érintésbe F. Mosengeil lelkész által, ki megkísérelte az angol systémát a német nyelvre alkalmazni. Erre nem sokára körülbelül husz mü jelent meg a gyorsírásról, noha ez mind csak Mosengeil rendszerének javítását tartalmazta.

Végre eltérvén az előbb létezett használati alkalmazásoktól sikerült Gabelsberger Fr. X. bajor minis-teri titkárnak (született február 9-én 1789 Münchenben) egy eredeti német gyorsírási rendszert fölállítani, melyvel az eddig használt gyorsírási rendszereket tetemesen háttérbe szoritotta. Ő a valódi fölhalálója az újabb német gyorsírásnak, mi terjedelmes eredeti művében 1834-ben megjelent. Gabelsberger már 1817-ben a gyorsírás újabb rendszerű alkalmazását tanulmányozta s 1819 évben tanulmányával annyira előrehaladt, hogy a tanácskozmányi kamrák üléseiben azt a következő években gyakorlatilag és kiművelve alkalmazhatta, 1820 a tudományos Akadémia e művét vizsgálat alá vette, s kijelenté hogy e rendszer „új, egyszerű és biztos“, s hogy az angol gyorsírás fölött az előnyt kivívta. Végre 1834 a gyorsírás művészetét saját kiadásában napvilágra hozta. Azonban fáradhatlan szelleme nem nyughatott, mert midőn a kurheszeni udvari kabinet tanácsnok Kopp Ulrich a régi római „tirói“ féle rendszerre kikutatta, e fölfedezés által Gabelsberger új forrásra akadt művének kijavítása és tökéletesítésére, miért is 1843-ban új munkát hirdetett a gyorsírásról „Ujabb tökéletesítések“ czim alatt. E javított kiadásban a szörövidítések könnyebb és czélszerűbb alkalmazása tűntetik föl, s éppen 1849-ben amidőn legújabb módosításait e téren életbe léptetni akarta, a halál meglepte a derék férfit, ki az utóvilágnak munkája által érdekelt s majd, nem nélkülözhetlen kincset hagyott hátra.

Gabelsberger irányadása után többen foglalkoztak a szükségesnek bizonyult gyorsírás tárgyalása, magyarazata és alkalmazásával, mely művek közül különös figyelmet sőt elismerést érdemel Stolze W. kiadása Berlinben 1849-ben, mint gyorsírási tankönyv a fölsőbb tanodákban. Stolze rendszeréhez legközelebb áll Hape Hugo műve, mely Drezdában 1862-ben jelent meg, e czim alatt: „a gyorsírás mint tantárgy.“ Azok közt kik e tudományos-művészeti terén leginkább és sikerrel fáradoztak: Jakoby, Damberg, Lamé; az egyesítési rendszerrel foglalkoztak: Jordan és Günther. Mások is hirdettek gyorsírási műveket, mint: Nowák, Henze, Arends, Rogol, valamint Fayet és Gabelsberger után fölállított és kidolgozott Bahn féle rendszer is nevezetes. De hazánkban sem maradtunk hátra e művészet terjesztésében, a mennyire saját parlamentarizmusunkban nemzeti nyelvünkön is léteznek gyorsírási művek, nevezetesen Fenyesi és Kómyi honfiaink fáradaimainak gyümölcse.

Ezeknek előadása után kevesen fognak találkozni, mint eddig, kik a gyorsírás művészetét csupán gépies tökély, és több ezer írásjegy megtanulásának tartják. Éppen oly betűkből áll az, mint bármely más folyóírás, de e betűk nem önkényesen képzetek, mint más írásban, s a szótagok nem oly gépies szerkezetűek, hogy több se kellene, mint azokat a szokott írás módjára egymáshoz ragozni. Azért a gyorsírás saját tökéletes-ségében mint tudományos tárgy csak is arra szolgálhat, a mire alkalmaztatik.

Nem bocsátkozunk a gyorsírás terjedelmes művészi fejtegetéseibe, sem, mennyire különbözik felfogás, alakítás s rövidítési alkalmazásában a mostani gyorsírás a régi korbeliekétől, elég legyen annyi, hogy e művészettel egybekötött nehézségeket Gabelsberger teljesen megoldotta. Még csak azt érintjük, hogy oly korszakban, amidőn a gőz erő még három századdal ezelőtt mint csodamű tűnhetett föl az emberiségnek, most pedig a közönség türelmének alig nyújthat kielégítő tápot; a midőn a villanyszikra gondolatainkat villámsebességgel országok és tengereken túl ragadva magával viszi; hol a nyilvános közlekedés ütere gyorsaságát sokszorososan fokozza, hol maga a fontos mezei gaz-

dászat gőzerővel kezd működni, nehogy az ipar gyors haladásának nagyon mögötte maradjon, — a lassú folyóírás nem elégséges többé mint eszköz gondolataink kicserélésének gyorsaságára.

E gyors haladási eszmének kölcsönözött a képiró alakot képünkön, melylyel a gyorsírást ábrázolja, amint Pegasus és Python által elragadtatva, a mellé elhaladó aljas és magasztos gondolatok és érzelmek kinyomatát villámsebeseen följegyezi.

Mily kiterjedés és elismerésnek örvend a gabelsberger féle gyorsírasi művészet, bizonyítja a körülmény, hogy 1865 év január 1-éig 13,168 kezdő tanítványa volt e szakmának, mely tanulók országokszerte különös egyetemen felvétettek. De nemcsak Németországban, de külföldön is legnagyobb terjedelemben halad a gyorsírás tanulása, mi által bebizonyul, hogy a fordítások e művészet terén francia, angol, olasz, cseh, lengyel, orosz, horvát, dán, magyar, s új görög nyelvekre is történnék. Ezenkívül az országgyűléseken Kopenhágában, Stockholm, Christiánia Athen s az osztrák birodalom minden tartományi gyűléseken a birodalom minden nyelvén a gabelsberger rendszere szerint kezeltek a gyorsírás.

Bár földerülne nemsokára azon időpont, amidőn nem kellene számszerint kimutatni a gyorsírás tanonczainak létszámát, de hogy e művészet a művelt világ köztulajdonává váljék. Ez volt a lángeszű feltalálónak törekvése ez czélja, s csak is az által adóznánk halál emlékének, ha, nemes törekvésének ne továbbja hova előbb eléretnék.

OLDAL J.

Török nők az „édes vizek“ mellett.

(Képpel.)

Köztudomásu dolog, hogy a világ legszebb fekvésű városainak egyike Konstantinápoly. Hanem e szépség csak olyan, mint a caleidoscop üvegdarabjai, melyek a csöven nézve a legbámulatosabb szinpompában ragyognak, azonban, ha megfordítjuk a csövet, csak hitvány cserepek látunk a csöben. Amily szép fekvésű a Musulmanok fővárosa, ép oly szemetes és piszkos az belül, rendetlen épületeivel és szabálytalan alaku téreivel.

Van azonban Konstantinápolynak egy kies ligete, mely a Tempe-völgy minden szépségével bir: ez a Boszporus európai oldalán levő „édes vizek“ ligete, hol a sugár jegenyék és árnys cypusok alatt buján tenéző pászit a leggazdagabb himzésű keleti szőnyeget is fölülmulja szépségében. E helyre szoktak a főrangu török nők és a haremek gyönyörű virágai seregleni azon napokban, midőn kelet búfájós egy a zaphyr tüzeiben és mezeje a smaragd zöldjében ragyognak. A cypusok és sűrűn ültetett jegenyék elzárják őket a kíváncsi férfi szemek elől, ilyenkor leoldják arcfátylaikat s vagy a bársonypuha fűben fűrösztik szép tagjaikat, vagy gazdag szőnyeget teritenek le, s azon végig heveredve élvezik a szabadságot, az illatos levegőt, az édes fecsegést és — a jóféle török dohányt és nargyllát. Képünk épen egy ilyen mulatozó társaságot mutat tisztelt olvasóinknak.

Vad lovak fogása Mexicoban.

(Képpel.)

Ki ne hallott volna már a mi hortobágyi csikósaink ügyességéről, kik futtában a ménes legszilajabb csikóját oly könnyen elfogják, mint a gyermek kalapjával, vagy hálójjával a lepke! A mi pusztáink csikósaihoz hasonló ügyességgel bannak el a vad lovakkal Amerikában a ló-vadászok. Egész karavánok indulnak el a perui Laimos, vagy mexicói Pampassi pusztákra egy-egy ily ló-vadászatra, hol a gazdátlan vad lovak szabadon legelésznek a buja fűben. A vadászat rendszeren napfölkelte előtt kezdődik; minden vadász jó, futó paripára ül s azon térség felé, hol a vad lovak nyugodtan legelésznek — egymástól kimért távolságban csendesen ügetnek, a buja fűben alig hallatszik lovaik patájának ropogása. Midőn távolról észreveszik a legelésző vadlovakat, leoldják vállaiokról a pányvákat, melyek csak annyiban különböznek a mi csikósaink pányvától, hogy hurkaik jó erős rézdróttal vannak bélelve; a pányvák végét kezükre tekerik, s a hurkot vetésre készen tartják. Ekkor, egy általános jeladásra, neki-eresztett zablákkal vágatnak a gondtalanul legelésző vad ménes felé, ugyan, hogy utat engednek a vad lovaknak a pusztá kevésbé járható része felé futásra is, nehogy a majd neki szilajodott vad lovakról letiporassanak, ami ugyan igen ritkán, de mégis megtörténhetik. Ekkor, midőn a megriadt délczeg állottak tömegesen vágatni kezdenek az észrevett üldözők elől, betanított paripáikkal minde-nütt nyomukban vannak, s midőn már oly közel érik áldozataikat, hogy pányvájukat elég hosszúnak találják a köztök s az üldözött vad ló közti távolságra, — oly